

TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ BAŞKAN YARDIMCISI
AV. BERRA BESLER'İN
10 ARALIK İNSAN HAKLARI GÜNÜ DOLAYISIYLA
TBB İNSAN HAKLARI MERKEZİ TARAFINDAN DÜZENLENEN
GENİŞLETİLMİŞ YUVARLAK MASA TOPLANTISI
AÇIŞ KONUŞMASI

10 Aralık 2016, Ankara

Değerli katılımcılar,

Türkiye Barolar Birliği İnsan Hakları Merkezimizin, 10 Aralık 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nin kabul edilmesinin 68'inci yılı dolayısıyla düzenlediği etkililiğe onur verdiniz, hoş geldiniz.

Burada insan hakları mücadelesine yıllarını vermiş, birbirinden değerli konuşmacılarımız var. O nedenle, insanın yalnızca insan olduğu için sahip olduğu "insan hakları"nın tarihsel süreci üzerine, konuşmanın bağlamı açısından sadece birkaç kısa söz söyleyip, ana başlıklar halinde Türkiye'nin insan hakları açısından karşı karşıya bulunduğu sorunlara değineceğim.

Değerli katılımcılar,

Kuşkusuz, insan hakları ve devlet kavramları sıkı bir ilişki içindedir... Bireyin devletle ilişkisi çerçevesinde, tiranlara, imparatorlara, krallara karşı verilen insan hakları mücadelesinde nice büyük düşünür, işkencelerden geçmiş, nice cesur insan, hayatını yitirmiştir.

18'inci ve 19'uncu yüzyıllar, temel insan haklarının anayasalarda yer alması mücadelesine sahne olmuş, 20'inci yüzyılda ulusal düzeyde sürdürülen insan hakları mücadelesi, milyonlarca kişinin yaşamını yitirdiği ve insan onurunun yaralandığı 2. Dünya Savaşı ile büyük darbe almıştır. İnsanlığı bu felakete sürükleyenler bu kez krallar, imparatorlar değil, seçimle işbaşına geldikten sonra faşist diktatörlüklerini kuranlar olmuşlardır.

İnsan hakları ve demokrasi kavramları ancak bu acı deneyimin ardından evrensel boyutta ele alınabilmiş, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun, 10 Aralık 1948 tarihinde, Paris'te yaptığı toplantıda, Türkiye'nin de içinde bulunduğu 48 ülkenin oy çokluğuyla kabul edilen "İnsan Hakları Evrensel Bildirisi" bu açıdan önemli bir dönüm noktası olmuştur.

İnsan hakları konusunun devletlerin iç hukuk sorunu olmaktan çıkıp evrensel koruma altına alınmasıyla, “devletlerin birbirleriyle ilişkilerini düzenlemekle yetinen geleneksel uluslararası hukuk anlayışı” da yeniden şekillenmiştir.

Bildiriyi takiben, başta Birleşmiş Milletler olmak üzere, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı, Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyi çerçevesinde hazırlanan sözleşmeler ve diğer hukuki belgelerle evrensel hukuk inşa edilmiştir.

Ancak verilen bütün mücadelelere, gösterilen bütün çabalara rağmen dünya üzerinde yaşayan yedi buçuk milyara yakın insandan ne kadarının en temel insan haklarını kullanabildiği sorusu bile vicdanları sızlatacak ağırlıktadır.

Değerli konuklar,

İnsan haklarının temelinde “insan onuru” vardır. İnsan Hakları Evrensel Bildirisi, “insan onuru”na vurgu yaparak başlar ve temel hakları sıralarken de “insan onuru”nu esas alır.

Öyleyse İnsan Hakları Evrensel Bildirisi’nin yıl dönümünde;

- İnsanın en temel haklarının düşmanları olan savaş ve terörün neden tırmandığını,
- Milyonlarca insanın yurtlarını neden terk etmek zorunda kaldığını,
- İnsanlık onurunu kıran işkence ve cezaların neden sürdüğünü,
- İnsanlığın korkudan ve yoksulluktan neden kurtulamadığını,
- Çocukların neden güven içinde yaşayamadığını,
- Kadın erkek eşitliğinin neden sağlanamadığını,
- Eğitim ve sağlık haklarından bireylerin eşit olarak neden yararlanamadığını,
- Din ve vicdan özgürlüğünün neden yaşama geçmediğini,
- İfade özgürlüğünün neden yeterli ölçüde kullanılamadığını,
- İnsanların adil yargılanma hakkından neden yoksun kaldığını

Ve benzer soruları bıkmadan usanmadan gündeme getirmek, insan haklarını ihlal edenleri sorgulamak, evrensel hukukun yaygınlaşması için mücadele etmek ve bu hakların sadece metinlerde kalmasını değil, uygulamaya geçmesini hedeflemek hem hakkımız, hem de görevimizdir.

Değerli katılımcılar,

Nasıl ki hukukun üstün değerlerini esas alan evrensel hukukun temelinde insan hakları varsa, bütün insan hakları ihlallerinin temelinde de hukuksuzluk vardır.

Halkın belli aralıklarla temsilcilerini seçtiği ve iki seçim arasında söz hakkının bulunmadığı, çoğunluğun tercihlerinin tüm topluma dayatıldığı, sivil örgütlenmelerin gelişmediği, protesto ve gösteri yürüyüşlerinin yasaklandığı sistemler artık çağ dışı kalmıştır.

Bugün dünya üzerinde demokrasiyi benimsediklerini öne sürmelerine rağmen, çağdaş uygarlığın gerisinde kalmaktan kurtulamayan yönetimlerin temel sorunları; insan hakları ve demokrasi kavramlarının dinamizmini yakalayamamış, evrensel hukukun değerini içselleştirememiş, demokrasinin bir yönetim şekli olmaktan ziyade bir yaşam tarzı olduğunu anlayamamış olmalarıdır.

Ama çağımızın bir başka gerçeği de, insan haklarının küresel boyutta gerilemekte olduğudur. Daha da vahim olan, yaşadığımız son yıllarda, insanlığın yaşamına karabasan gibi çöken terör örgütlerinin devlet kurma girişimleridir. Onlara bu gücü veren de –tırnak içinde söylüyorum- “gelişmiş devletlerin” sermayeleri ve silahlarıdır.

Değerli katılımcılar,

Dünya sancılı bir süreçten geçerken, ülkemiz de kaygı verici olumsuz gelişmelere sahne olmaktadır.

Bugünkü çalışmanın konusu Türkiye'nin 2016 yılı insan hakları karnesi olduğuna göre, kuşkusuz konu enine boyuna tartışılacaktır.

Bütün uluslararası raporlar ve ulusal düzeyde çalışma yapan kuruluşlar bize insan haklarında sınıfta kaldığımızı söylüyor. Yani bir yandan insan hakları küresel düzeyde geriliyor, bir yandan da Türkiye'nin küresel düzeydeki yeri geriliyor. Karnemizin hayli kötü olduğuna kuşku yok. Bizleri bugünümüz ve geleceğimiz açısından endişeye düşüren bu gerilemeyi bütün ağırlığıyla yaşıyor ve hissediyoruz değerli katılımcılar.

Çocuklarımız tecavüze uğrarken ve yurtlarda yanarken, kadınlarımız dövülürken ve öldürülürken, gençlerimiz üçer beşer şehit olurken, bombalar masum yurttaşlarımızın canlarını alırken, işçilerimiz katliam gibi kazalarda hayatlarını yitirirken, ülkelerindeki iç savaştan kaçıp ülkemize sığınan, istismara ve

sömürüye açık sığınmacıların çaresizliğine tanık olurken ve daha pek çok gerçek yüzümüze çarparken yaşıyoruz.

Evde, okulda, yurttta, sokakta, parkta, otobüste, dolmuşta; kısacası yaşadığımız her yerde şiddetle karşılaşılıyor.

15 Temmuz'da da yaşadık. Bir iç savaş çıkarmak için kendi halkının tepesinde jetleri uçuran, kendi halkını vuran ve Gazi Meclis'i bombalayacak kadar şuurunu yitirenleri gördük.

Türkiye Barolar Birliği ve Barolar olarak bu insan hakkı, demokrasi ve hukuk devleti düşmanlarının karşısında dimdik durduk.

Peşinden Olağanüstü Hal ve Olağanüstü Halin Kanun Hükmünde kararnameleri geldi. Yaralarımızı saracak ve bizi düzlüğe çıkaracak olan çare, hukukun üstün değerleri etrafında kenetlenmekti. Fakat öyle olmadı değerli meslektaşlarım. Yaralarımız sarılmadığı gibi kanatıldı ve kanamaya devam ediyor.

Çünkü:

- Uluslararası sözleşmeler ile Anayasamızdaki kriterler bir yana itilerek çıkarılan, kapsam ve amacını aşan OHAL KHK'leri ile "hukuk devleti" gözden uzak tutuldu.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi, hukuk devletinin güvencesi olan yargı denetimi devreden çıkarıldı.
- Yetmedi, adil yargılanma hakkının olmazsa olmazı savunma hakkı biraz daha kısıtlandı, medya özgürlüğü daha da baskı altına alındı.
- Hükümlünün avukatıyla görüşmesinin altı ay yasaklanabildiği, avukat ile müvekkil görüşmelerinin kayıt altına alındığı, aralarında belge alış-verişi yapamadıkları bir ortamda adil yargılama gerçekleşebilir mi?

Avukatın mazeretsiz olarak duruşmaya gelmemesi halinde duruşmanın avukatsız devam etmesi, avukat hakkında müdafilik görevi sırasındaki yaklaşımları nedeniyle soruşturma/kovuşturma açılabilmesi, kabul edilebilir mi?

Elbette ki avukat ile müvekkilini aynı statüye koyan, avukatlık mesleğini icra edilemez hale getiren; savunma hakkını, adil yargılanma hakkını, adalete erişim hakkını, silahların eşitliği ilkesini, masumiyet karinesini, avukatın sır saklama yükümlülüğünü ağır bir biçimde ihlal eden bu düzenlemeler bir hukuk devletinde asla kabul edilemez.

Değerli meslektaşlarım;

Bugün, bu koşullarda Türkiye’de yargının bağımsız olduğunu söylemek mümkün mü? Hukuk devletinin temel ilkesi kuvvetler ayrılığı ilkesi işliyor mu? Adil yargılanma hakkı kullanılabilir mi? Savunma özgür mü? Medya halkın haber alma hakkına hizmet ediyor mu?

Değerli konuklar,

Sayın Adalet Bakanının açıklamasına göre 15 Temmuz darbe girişimine bağlı olarak 90 binden fazla kişi hakkında işlem yapıldı ve 40 bine yakın tutuklu var.

Bu süreçte çıkarılan Kanun Hükmünde Kararnamelerle hastaneler, dernekler, okullar kapatıldı.

Gözaltında işkence iddialarının doğru olup olmadığını, cezaevlerindeki intihar vakalarının nedenlerini; işten çıkarılan, meslekten atılan, uzaklaştırılan, malvarlığına el konulan on binlerce insandan hangilerinin suçlu hangilerinin masum olduğunu, hangi kurumun ya da kuruluşun haklı gerekçelerle kapatıldığını nasıl ortaya çıkaracağız? Savunmanın kısıtlandığı, basının susturulduğu bir ortamda hangi gerçeğe ulaşacağız?

Böyle bir iklimde;

İdam cezasını geri getirme söylemleriyle, Türk tipi başkanlık sistemine geçme çalışmalarıyla, çocukları istismar edenlerin affına kapı açan önergelerle nereye ulaşacağız?

Herhalde hukuk devletine, demokrasiye, insan haklarına değil.

Değerli katılımcılar,

İnsan hakları mücadelesi her şeyden önce vatandaşlık bilinciyle yapılır. Ulusal bağımsızlığımızın temeli olan Cumhuriyetimiz, bilinen engellemelere rağmen, ülkemizde, vatandaşlık bilincini oluşturmada büyük bir yol kat etmiştir.

Bir çağdaşlaşma projesi olan Türkiye Cumhuriyeti’nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk ve arkadaşları, gerçekleştirdikleri büyük hukuk devrimiyle ülkemiz için demokrasi yolunu açmışlardı.

Faşist diktatörlüklerin dünyayı kana buladığı bir dönemde, **“Yurtta barış, dünyada barış”** diyen, yüzyıllarca kul olarak görülüp acımasızca sömürülmüş Anadolu insanını yurttaşlık kimliği ve onuruna kavuşturan, **“Biz kimsenin**

düşmanı değiliz, yalnızca insanlığın düşmanı olanların düşmanınız” felsefesini ortaya koyabilen, bizlere miras olarak hiçbir dogma bırakmayan Mustafa Kemal’in dehasıdır bu. Onu ve dava arkadaşlarını özlemle, saygıyla, şükranla anıyorum.

İnanıyorum ki, bu çağdaşlaşma projesini içselleştiremeyenler, yıllardır; Cumhuriyetle hesaplaşmak yerine, onu yüceltmek için mücadele etselerdi, Türkiye bugün çok başka yerde olurdu.

Değerli katılımcılar,

Şimdi de ne yazık ki insan hak ve özgürlüklerine, hukuk devletine ve demokrasiye ne getireceği belli olmayan yeni bir anayasa tartışması içindeyiz.

Ben bugün pek çok hükmü değişmiş olan 1982 Anayasasının herkesten önce bizim eleştirdiğimiz antidemokratik hükümlerinden şikâyet edenlere birkaç hatırlatma yaparak konuşmamı sonlandıracağım.

1982 Anayasasının Danışma Meclisi’nde kabul edilerek bir tasarı halinde Milli Güvenlik Konseyi’ne sunulduğu günlerde 2 ve 3 Ekim 1982 tarihlerinde Türkiye Barolar Birliği’nin Olağanüstü Genel Kurulu toplantısı yapılmış ve o tarihlerde henüz taslak niteliğinde olan Anayasa tartışılmıştır.

Genel Kurul çalışmaları sonunda hazırlanan ve kabul edilen raporun başında;

Ana İlkeler Başlığı altında “.....onurlu bir varlık olan insanın; devletin bile el uzatamayacağı bazı özgürlüklerin ve dokunulmazlıkların sağlandığı bir toplum yaşamında mutlu olabileceği, devletin varlık nedeninin de; kişinin özgürlük ve güvenliğinden geçen mutluluğunu sağlamaktan ibaret olduğu” belirtilmiş, bu düşüncenin tüm uygar dünyaca benimsenmiş ortak bir inanç olduğu vurgulanmıştır. Devamla “bu görüşten hareket etmeyen, kişiyi amaç değil araç, devleti ise amaç sayan devlet felsefesi ve ona dayanan bir anayasal düzen, topluma sadece açık ya da kapalı dikta rejimi getirir” denilmiştir.

Türkiye Barolar Birliği’nin sözü edilen Olağanüstü Genel Kurul toplantısı sonunda hazırlanan ve ilgili yerlere gönderilen raporda ayrıca; “Anayasa tasarısının yüzyıllardır uygar dünyaca benimsenmiş birçok özgürlüğü çok aşırı bir biçimde sınırladığı, özgürlüklerin tamamen ortadan kaldırılmasına karşı güvence niteliğinde olan öze dokunmama kuralının da kabul edilmediği, özgürlüklerin ve dokunulmazlıkların son güvencesi olan yargı bağımsızlığı ve

yargıç güvencesinin de yok edilerek özgürlükçü hukuk devleti modelinden uzaklaşıldığı” belirtilmiştir.

Değerli konuklar;

Türkiye Barolar Birliği, gerek İnsan Hakları Günü dolayısıyla düzenlediği etkinliklerde, gerek çeşitli zamanlarda gerçekleştirdiği çalıştay, konferans, seminer, panel, tartışma, toplantı ve törenlerde; açıklamalarında, duyurularında, ilanlarında ve raporlarında her zaman insan haklarının, demokrasinin ve hukukun üstünlüğünün yanında yer almış, ne zaman bu değerlerden uzaklaşılacak olsa, ne zaman keyfiliğin, faşizmin, diktanın ayak sesleri duyulsa, ilk uyarıcı olmuştur.

Konuşmamı iki soruyla bitiriyorum: Günümüzden 34 yıl önce toplanan Türkiye Barolar Birliği Genel Kurulu’nda ortaya konan görüş ve uyarılar size yabancı geliyor mu? Yoksa bugün daha ağır bir durumla mı karşı karşıyayız?

Aklımıza gelen gelmeyen pek çok soruya cevap bulacağımıza inandığım; konularında uzman ve yetkin katılımcıların görüş ve düşünceleri ile zenginleşecek olan bu etkinliğin çok başarılı geçmesi dileğiyle beni dinlediğiniz için teşekkür ediyor, hepinize saygılar sunuyorum.